

Motion till riksdagen 2017/18:839

av Peter Jeppsson m.fl. (S)

Läkemedel och kemikalier i Östersjön

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för att stärka forskningen kring kemikalier och läkemedel i Östersjön och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att modernisera Reachförordningen och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Egentliga Östersjön är i dag ett av världens mest förorenade havsområden. Det beror på dess utsatta läge, omringat av tätbefolkade landområden och med bara smala sund som förbindelse till världshaven. De många utsläppen blir kvar länge i vattnet, samtidigt som vattenmassan aldrig blandas om ordentligt. Dessutom är vattnet bräckt och de arter som finns lever redan på gränsen av vad de tål. Resultatet blir ett hav som vi borde behandla med största respekt och försiktighet. Östersjön rymmer ett unikt ekosystem med ett fantastiskt djur- och växtliv, men det krävs samordning, ny teknik, mer forskning och hårda politiska beslut för att vi ska skydda och restaurera havsmiljön.

Det finns goda förutsättningar att rädda Östersjön. Under den senaste tiden har vi också sett en del positiva trender. Till exempel fiskbestånd som långsamt börjar återhämta sig och halter av övergödande ämnen i vattnet som minskar på vissa håll. I flera kustområden har vattenkvaliteten förbättrats genom åtgärder. Men utan samordning kan de framsteg som gjorts lätt gå förlorade och bottendöden fortsätta.

En ren och levande havsmiljö är ett betydelsefullt mål i sig men tillståndet i Östersjön påverkar även flera viktiga näringsverksamheter, exempelvis turist- och fiskerinäringen. Om vi vill ha en levande kust och skärgård och en lönsam fiskerinäring måste miljöarbetet i Östersjön intensifieras. Fiskerinäringen i Blekinge befinner sig i en svår situation. Det svenska laxfisket till havs i Östersjön är kraftigt begränsat. Ålfisket får endast bedrivas av ett fåtal fiskare och tillstånd medges inte till nyetableringar. Torskfisket i vattnen utanför Blekingekusten är för närvarande mycket svagt. Östersjön

är en unik miljö som det är vårt ansvar inför kommande generationer att bevara. Samarbete är nyckeln till framgång i miljöarbetet.

Övergödning ett svårt problem

Övergödning, eller eutrofiering, är ett allvarligt problem i Egentliga Östersjön. De senaste 60 åren har tillförseln av näringsämnen kväve och fosfor flerdubblats. Detta har orsakat stora miljömässiga förändringar. Många arter har fått det svårare att konkurrera och har minskat i omfattning eller försvunnit helt. För att få en Östersjö med samma näringsstatus som den hade på 40-talet måste tillförseln av övergödningssämnen minska med mer än hälften. En av övergödningens effekter anses vara att havsbottenarna drabbas av syrebrist. Idag är den syrefria bottenytan nära tre gånger större än vid millennieskiftet. Totalhalten av näringsämnen i ytvattnet är högre än de var i början på 1970-talet.

Enligt en rapport från Havsmiljöinstitutet, Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten har upp till 16 procent av bottenarna i Östersjön drabbats av bottendöd och 29 procent är syrefattiga. Julen 2014 försåg Nordsjön Östersjön med det största inflödet av syrerikt havsvatten på 60 år. Förhoppningen var att inflödet skulle förbättra Östersjöns syrefattiga bottenar, men så blev inte fallet. Dagens syrenivåer i Östersjön är enligt rapporten alarmerande låga trots det stora inflödet av salt och syrerikt vatten.

Enligt en studie från institutionen för biologi och miljövetenskap vid Göteborgs universitet kommer temperaturen att vara högre och salthalten att vara lägre i Östersjön i slutet av 2000-talet än någon gång tidigare. Temperaturökningen kommer att leda till att syrehalten i vattnet minskar, vilket gör effekterna av övergödningen än mer påtagliga. Ett tydligt tecken på övergödning är de återkommande algbloomingarna i Östersjön, vilka i sin tur visar på vikten av att få ett kraftfullt stopp på jordbrukets näringsläckage. En lägre salthalt kan medföra att vissa arter försvinner, exempelvis blåmusslan som inte klarar av en lägre salthalt än den som finns i Östersjön idag. Även torskbeståndet kan minska till följd av temperaturförändringar och rubbningar i syrehalt och salthalt.

Vi måste samverka kring Östersjön för att denna trend ska stoppas.

Nya utmaningar kräver ny teknik

I kustområdet kring Östersjön bor cirka 28 miljoner människor. Nära 70 procent av allt avloppsvatten passerar genom de 45 största reningsverken i kustområdet. Sveriges arbete med att bygga reningsverk i de baltiska länderna har givit positiva resultat. Vi måste agera tillsammans med våra grannländer runt Östersjön för att klara miljömålen, och kontakterna samt dialogen med EU och grannländerna måste kontinuerligt utökas och förstärkas. Det går att motverka effekterna av de globala klimatförändringarna på miljön i Östersjön, men åtgärderna måste sättas in snabbt och vara långsiktiga.

Dagens anläggningar är inte byggda för att ta bort organiska kemikalier eller metaller. Om dessa anläggningar moderniserades och utrustades med avancerad avloppsrening skulle de kemiska utsläppen kunna halveras, enligt en rapport från Baltic Sea Center. Det är främst så kallade mikroföroreningar, som bland annat läkemedel ger upphov till, som skulle kunna minskas dramatiskt. En vanlig teknik är att bryta upp

molekyler med hjälp av ozongas, och en annan teknik går ut på att separera kemikalierna från vattnet genom att använda aktivt kol.

Vidare måste forskningen stärkas när det gäller att upptäcka nya kemikalier i avloppsvattnet. Ett exempel som fått uppmärksamhet de senaste åren är de skadliga kemikalier som angriper det endokrina systemet. Ämnena påverkar inte bara människor, de kan också påverka livet i Östersjön och minska de olika populationerna. Avloppsreningstekniken måste prioriteras i syfte att kunna hålla jämna steg med de nya och mer komplexa ämnen som ständigt tas fram. Det finns över 100 000 olika kemikalier inrapporterade inom EU, men vi har enbart kunskap om några få procent av dessa. För att klara en säker kemikalieanvändning krävs således ökad forskning och ett mer heltäckande regelverk både nationellt och på EU-nivå.

Modernisera REACH

EU:s kemikalielagstiftning Reach måste moderniseras. Bland annat måste hanteringen av kemikalier inom EU förbättras. Sverige bör ta initiativ till att skärpa Reachs regler inom framförallt följande områden: hormonstörande ämnen, nanomaterial, kombinationseffekter, klassificering och märkning av kemiska produkter i varor måste stärkas, och bevisbördan för att lista ett ämne som särskilt farligt bör sänkas.

Peter Jeppsson (S)

Suzanne Svensson (S)

Hanna Westerén (S)

Magnus Manhammar (S)